

“INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING TA’LIM SOHASIGA KIRIB KELISHI VA XORIJIY TILLARNI O’QITISHDAGI AHAMIYATI”

Ikromova Durdonaxon Ilhomjon qizi

“O’zbekiston davlat Jahon tillari universiteti” talabasi

Anarkulova Zubayda

“O’zbekiston davlat Jahon tillari universiteti” o’qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada innovatsion texnologiyalarning ta’lim tizimiga kirib kelishi va ularning ayniqsa xorijiy tillarni o’qitish jarayonidagi o’rni yoritib berilgan. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt, onlayn platformalar, interaktiv dasturlar va mobil ilovalar xorijiy tillarni o’rganish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Maqolada bu texnologiyalar orqali o’quvchilarning til ko’nikmalarini- eshitish, o’qish, yozish va so’zlashish- qanday rivojlantirish mumkinligini tahlil qilingan. Shunigdek, innovatsion yondashuvlar o’qituvchilarning dars jarayonini yanada samarali tashkil etishida tutgan o’rni haqida ham fikr yuritilgan. Tadqiqot natijalari ta’lim jarayonini zamonaviy texnologiyalar bilan uyg’unlashirish xorijiy til o’rgatishda muhim kalit ekanini ko’rsatadi.

Kalit so’zlar: Innovatsion texnologiyalar, sun’iy intellekt, xorijiy til

Kirish. Zamonaviy axborot texnologiyalari hayotimizning barcha jabhalarida, xususan ta’lim sohasida keng qo’llanilmoqda. Ta’lim tizimining raqamlashtirilishi va innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi an’anaviy o’qitish uslublarini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Ayniqsa, xorijiy tillarni o’qitish jarayonida bu texnologiyalar alohida ahamiyat kasb etadi. Onlayn platformalar, multimedia vositalari, sun’iy intellekt yordamchilari va mobil ilovalar orqali o’quvchilar til o’rganishni interaktiv, tezkor va shaxsiylashtirilgan tarzda amalga oshira oladilar. Ushbu kirishuv jarayonida ta’limning sifat va samaradorligi oshib, o’quvchilarda mustaqil o’rganish ko’nikmalari shakllanadi. Shu sababli, innovatsion texnologiyalarning xorijiy tillarni o’qitishdagi o’rni va

ahamiyatini chuqur o'rganish bugungi kun ta'limchilari oldidagi dolzarb vazifalardan biridir.

Ta'lim tizimida innovatsiya orqali imkon qadar eng yuqori natijaga erishish ko'zda tutiladi. Innovatsiyalarning har qanday yangilikdan farqi shundaki, u boshqarish va nazorat qilishga imkon beradigan o'zgaruvchan mexanizmga ega bo'lishi zarur. Barcha sohalarda bo'lgani kabi ta'limda ham "innovatsiya" tushunchasi "novatsiya", "innovatsiya" hamda ularning mohiyatini ifodalovchi faoliyat sifatida talqin qilinadi. Agar faoliyat qisqa muddatli, yaxlit tizim xususiyatiga ega bo'lib, faqatgina tizimdagi ayrim elementlarni o'zgartirishga xizmat qilsa u novatsiya (yangilanish) deb yuritiladi. Bordi-yu, faoliyat ma'lum konseptual yondashuv asosida amalga oshirilib, uning natijasi muayyan tizimning rivojlanishiga yoki uni tubdan o'zgartirishga xizmat qilsa, u innovatsiya (yangilik kiritish), deb ataladi. Bugungi globallashuv davrida xorijiy tillarni o'rganish har bir inson uchun zaruratga aylanmoqda. Ayniqsa, ingliz tili - xalqaro aloqa vositasi sifatida nafaqat ta'lim, balki biznes, diplomatiya va texnologiyalar olamida ham muhim o'rin tutmoqda. Innovatsion texnologiyalar - bu ta'lim jarayoniga zamonaviy texnik vositalar, dasturiy platformalar, interaktiv metodlar va yangicha yondashuvlarni tatbiq etishdir. Bu texnologiyalar orqali o' quvchi darsga faol jalb etiladi, axborotni vizual, audio va interaktiv shaklda qabul qiladi, bu esa bilimni samarali o'zlashtirishga olib keladi.

Innovatsion texnologiyalar – bu mavjud ta'lim jarayonlarini takomillashtirish va yangicha yondashuv asosida o'quvchilarning bilim olishini samarali tashkil etishga xizmat qiluvchi texnologiyalar to'plamidir. Ular o'z ichiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalari, internet resurslari, raqamli platformalar, sun'iy intellekt, mobil ilovalar, virtual haqiqat (VR) va kengaytirilgan haqiqat (AR), gamifikatsiya, hamda interaktiv o'quv modullarini oladi. Ushbu vositalar ta'lim tizimining deyarli barcha bosqichlarida qo'llanilmoqda va quyidagi asosiy jihatlar bo'yicha ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda:

1. Shaxsiylashtirilgan ta'lim imkoniyatlari

Innovatsion texnologiyalar har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini inobatga olgan holda o'quv materiallarini taklif etadi. Masalan, sun'iy intellekt asosidagi o'qitish

platformalari o'quvchining o'zlashtirish darajasiga qarab mashqlar, testlar va videodarslarni avtomatik tarzda moslashtiradi. Bu esa bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi va ortda qolgan o'quvchilarning bilim darajasini ko'tarishga xizmat qiladi.

2. Interaktivlik va darsga qiziqishni oshirish

Raqamli doskalar, virtual laboratoriyalar, animatsiyalangan taqdimotlar va o'yin elementlari (gamifikatsiya) yordamida darslar qiziqarli va jonli o'tadi. O'quvchilar faqatgina eshituvchi emas, balki faol ishtirokchiga aylanadi. Bu metodlar ayniqsa yosh avlod vakillarining diqqatini jamlash va motivatsiyasini oshirishda katta ahamiyatga ega.

3. O'qituvchilarning ishini yengillashtirish

Innovatsion texnologiyalar o'qituvchilarga dars rejalashtirish, test tuzish, baholash va tahlil qilish jarayonlarida katta yordam beradi. Maxsus platformalar yordamida o'quvchilarning faoliyati avtomatik tarzda tahlil qilinadi, statistik ma'lumotlar shakllantiriladi va dars samaradorligi aniq ko'rinadi. Bu esa o'qituvchiga darsni doimiy tahlil qilib, kerakli tuzatishlar kiritish imkonini beradi.

4. Masofaviy va mustaqil o'qitish imkoniyati

Onlayn platformalar (Moodle, Coursera, Google Classroom, Zoom, Microsoft Teams va boshqalar) yordamida darslar masofadan turib olib borilishi mumkin. Bu imkoniyat ayniqsa pandemiya davrida global ta'lim tizimining izdan chiqmasligida muhim rol o'ynadi. O'quvchilar darslarni yozib olib ko'rishlari, uy vazifalarini elektron tarzda topshirishlari, o'qituvchilarga real vaqtda savol berishlari mumkin.

5. Til o'rganishda innovatsion yondashuv

Xorijiy tillarni o'rganishda sun'iy intellektga asoslangan ilovalar (Duolingo, Memrise, ELSA Speak va boshqalar) talaffuz, eshitish, so'z boyligini oshirishga ko'maklashadi. Shuningdek, tarjima vositalari va interaktiv lug'atlar, real suhbat simulyatsiyalari orqali o'quvchilar til muhitiga yaqin sharoitda o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

6. Baholash tizimining avtomatlashtirilishi

Innovatsion baholash tizimlari o'quvchilarning bilim darajasini tezkor, adolatli va aniqlik bilan aniqlash imkonini beradi. Testlar, interaktiv mashqlar, mini-proyektlar orqali olingan natijalar avtomatik tahlil qilinadi, bu esa inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklarni kamaytiradi.

7. Ijtimoiy hamkorlik va tajriba almashinuvi

Raqamli texnologiyalar orqali o'qituvchilar va o'quvchilar boshqa hudud, mamlakat yoki kontinentdagi bilimdonlar bilan fikr almashish, loyihalarda birgalikda ishlash imkoniga ega bo'ladi. Bu ta'lim jarayonining ijtimoiy va madaniy ko'lamini kengaytiradi.

8. Ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish

Innovatsion metodlar orqali berilgan topshiriqlar, interaktiv muammolar, loyiha asosidagi ta'lim shakllari o'quvchilarda ijodiy yondashuv, mustaqil fikrlash, yechim topish, savol berish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish o'quv jarayonini nafaqat samarali, balki ancha interaktiv, qiziqarli va talabalarga qulay shaklga keltirdi. Bu, ayniqsa, til o'rganishda to'rtta asosiy ko'nikma — eshitish, o'qish, yozish va gapirish —ni rivojlantirishda katta ahamiyat kasb etadi.

Avvalo, interaktiv doskalar (smart board), multimedia projektorlar va kompyuter laboratoriyalari kabi texnik vositalar yordamida o'qituvchilar darsni jonlantirishlari, mavzuni vizual materiallar orqali tushuntirishlari mumkin. Masalan, ingliz tilida "Weather" mavzusini o'rgatishda haqiqiy ob-havo videosi yoki simulyatsiyalarni ko'rsatish orqali o'quvchilar mavzuni nafaqat eshitib, balki ko'rib, his etib o'zlashtiradilar. Bu usul vizual hamda eshituv kanallari orqali ta'lim berishga xizmat qiladi, bu esa axborotning yaxshi esda qolishiga olib keladi. Shuningdek, sun'iy intellekt (AI) va virtual yordamchilar (masalan, ChatGPT, Google Assistant) yordamida o'quvchilar o'z savollariga tez va aniq javob olishlari, so'zlarni to'g'ri talaffuz bilan o'rganishlari, jumalarni tahlil qilishlari mumkin. AI asosidagi platformalar o'quvchining darajasini

aniqlab, unga mos topshiriqlarni taklif etadi. Bu esa individual yondashuvga asos bo‘ladi. Shuningdek, virtual suhbat dasturlari orqali talabalar real muloqot muhiti bilan tanishadilar, bu esa ularning kommunikativ kompetensiyasini mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi. Yana bir muhim jihat — bu mobil ilovalar orqali til o‘rganish imkoniyati. Masalan, Duolingo, Busuu, Rosetta Stone, Memrise kabi ilovalar turli mavzular bo‘yicha so‘z boyligini oshirish, grammatikani mustahkamlash, eshitish va talaffuzni rivojlantirish uchun o‘quvchilarni muntazam mashq qilishga undaydi. Ushbu ilovalar orqali o‘quvchilar darsdan tashqari vaqtda ham til bilan shug‘ullanish imkoniga ega bo‘ladilar. Bu esa til o‘rganishda doimiylik va muntazamlilikni ta‘minlaydi. Bundan tashqari, ta‘limiy platformalar (Google Classroom, Moodle, Edmodo) orqali topshiriqlarni topshirish, baholash va o‘zaro fikr almashish jarayonlari avtomatlashtirilgan. Bu esa o‘qituvchiga ham, o‘quvchiga ham vaqt tejash, nazoratni kuchaytirish va samaradorlikni oshirish imkonini beradi. O‘quvchilar o‘zlarining bilim darajasini tez-tez onlayn testlar, viktorinalar va mini-imtihonlar orqali baholashlari mumkin. Masalan, Kahoot, Quizizz va Wordwall kabi servislar bu borada keng qo‘llaniladi. Innovatsion texnologiyalarning yana bir foydali jihati — bu ta‘limni shaxsiylashtirishdir. Har bir o‘quvchi o‘z qiziqishi, bilimi va ehtiyojiga qarab material tanlay oladi. Misol uchun, ingliz tilini o‘rganayotgan boshlang‘ich darajadagi o‘quvchi uchun sodda videodarslar, rasmlı lug‘atlar yoki audiodarslar mos bo‘lsa, ilg‘or darajadagilar uchun autentik maqolalar, intervyular, TED Talks kabi murakkab materiallar tavsiya etiladi. Bundan tashqari, virtual reallik (VR) va raqamli laboratoriyalar kabi ilg‘or texnologiyalar til o‘rganishda yangi yondashuvlarni taklif qilmoqda. Masalan, VR yordamida o‘quvchi chet elga virtual sayohat qilgandek bo‘lib, haqiqiy hayotdagi muloqot muhitida tilni amalda qo‘llash imkoniga ega bo‘ladi. Bu esa ayniqsa kontekstual o‘qitish uchun nihoyatda foydalidir. O‘qituvchi uchun ham innovatsion texnologiyalar katta yordamchi hisoblanadi. Darsni rejalashtirish, resurslar tayyorlash, baholash tizimini yuritish, o‘quvchilarning faoliyatini tahlil qilishda bu texnologiyalar qulaylik yaratadi. Ayniqsa, zamonaviy o‘qituvchilardan raqamli savodxonlik talab etiladi, chunki ular texnologiyalarni nafaqat qo‘llash, balki o‘quvchilarga ularni o‘rgatish mas‘uliyatiga ham egadirlar.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, innovatsion texnologiyalarning ta'lim sohasiga kirib kelishi, ayniqsa xorijiy tillarni o'qitishda, o'quv jarayonini tubdan o'zgartirdi. An'anaviy usullarning cheklangan imkoniyatlarini yengib o'tgan zamonaviy texnologiyalar o'quvchilarga tilni real hayotga yaqin, qiziqarli va samarali tarzda o'rganish imkonini bermoqda. Multimedia vositalari, interaktiv platformalar, mobil ilovalar, sun'iy intellekt va virtual reallik kabi vositalar o'qitish sifatini oshirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, kreativligi va muloqotga kirishish qobiliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynamoqda. Shunisi boiskiy, bugungi raqamli asrda xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion yondashuvlar va texnologik vositalardan samarali foydalanish nafaqat zamon talabi, balki sifatli ta'lim berishning ajralmas shartiga aylangan. Kelajakda bu jarayon yanada takomillashib, o'quvchilarning til o'rganishdagi muvaffaqiyatlariga keng yo'l ochadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1) Ashurov.Sh(2022). Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion texnologiyalarni joriy etishning ahamiyati.
- 2) Ishmuxamedov.R.J. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari T:TDPU,(2004)
- 3) Kushiyeva NX. Xorijiy tillarni o'qitishda zamonaviy texnologiyalar: onlayn platformalarning roli. "Xorijiy tillarini o'qitishda innovatsion yondashuvlar: nazariyaning amaliyotga tatbiqi" mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani.